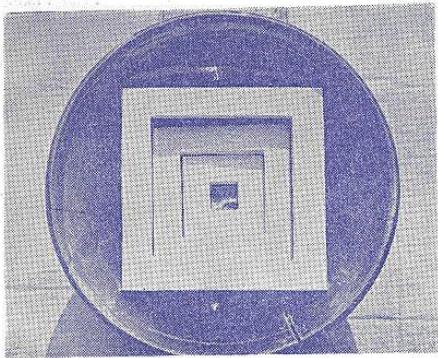

HRONIKA

CRNJANSKI U NOVOM SADU

Miloš Crnjanski imao je književno veče u Novom Sadu, na Radničkom univerzitetu, 9. juna 1972. godine. Članovi Srpskog narodnog pozorišta čitali su odlomke iz Romana o Londonu, a Crnjanski je pričao.

— ... 1941. dolazim kod braća, koji je tu, u Salajci, imao sobu; njega demobilišu već pri delimičnoj demobilizaciji, a ja nosim španski šešir na glavi — sombrero. Došao sam iz Beča, u zelenom žaketu, sa tim slamskim šeširom i sa crvenim šeširom, i kupao sam se tu, gde se to kupatiло, valjda, i danas nalazi na Dunavu, pa pošto sam bio mlađ, skakao sam glavačke u Dunav za jednom lepotom ženom. Ona je bila sestra Ise Bajića. Mislim da nisam ni oskrnavio njenu uspomenu, ni Ise Bajića, kad kažem da sam za njom pošao u voz kojim su glumce internirali. Tada je bio jedan slavan čuveni glumac — Buca. U svome romanu, ja sam rekao — da su Buca i Slučaj najveći komedijanti ovoga sveta. Jer, Buca je odveden u severnu Mađarsku. Možda će neko reći kod vas: dobro, pa severna Mađarska, kakve ve-

ze sad ima Novi Sad i Severna Mađarska? U toj kući u Salajci živela je Dana Crnjanski, udala za Vučkovića. Ja sam bio u Londonu. Njen sin je poveo napad na kapiju kojom su pokušali internici da se spasu. Ja sam to čitao u Londonu. Kao što vidite život ima vrlo čudne veze i pojedinac čovek ima vrlo čudne veze.

— To igranje Slučaja u svetu, taj povratak koji je bio kada sam se vraćao, to sve ima svoje čudne, neprotumačive veze. Ja te veze nazivam sumatraizmom... Vezuje me i za Novi Sad vrlo mnogo, što će te čuti, neočekivanog. 1925. ja sam urednik Aerokluba, lista njegovog, koji se zvao *Naša krila*. U tim *Našim krilima* napisao sam jednu priču: *Jadranski tip našeg aeroplana*. Pa sam napisao da će naši avijatičari, ako dođe do napada, mislio sam na Italiju, leteti, i uletati glavačke u aparate protivnika, neprijatelja, jer ne mogu, inače, pobediti, jer su slabiji, manjega broja, ali će oni uletati, što su učinili Japanci, kao što znate, kamikaze. To je 1925. napisano i štampano. Kake veze ima sa mnom? E, pa postojao je ovde jedan major Uzelac, sa kojim smo mi leteli, kao ludaci, iznad Novog Sada. Vršili smo čak i one figure, razne, „fremolo“, pa, ne znam, „Juping“, i ne zaboravite da je to sve u aeroplalu u kome ste dovele golii, sedite umutra, ne kao danas, u jednom zatvorenom sedištu, pokrivenim nekim metalom i ne znam čime.

Na jednoj konferenciji, ovde, Aerokluba, svi su bili avijatičari u plavoj uniformi. Jedino je bio u mornaričkoj, crnoj, uniformi jedan mladi oficir mornarice, koji se zvao Šuman. Slovenac je bio. On je, toga dana, imao da pokuša, prvi put, jedan hidroplan fabrike koja ovde stvara. Ja sam trebao s njim da letim do Beograda. U hotelu me je general Petrović, koji je bio predsednik toga odeljenja Aerokluba, ujutro, u pet sati, probudio, i kaže: „Budalo jedna, šta ćeš ti tu da se mešaš u to, i da probaš, ajde sa mnom.“ Ja mu kažem: Dao sam reč Šumanu i leteću sa Šumanom!“ Nisam leteo sa Šumanom. Otišao sam u gimnaziju i održao predavanje, izšao iz gimnazije i video list *Novosti u podne* — crno uokvirene. Šuman je bio podigao aparat gore, nad mostom, prema Petrovaradinu, i skliznuo dole, poginuo, razume se. Da sam bio sa njim, ostale bi kosti ovde.

Sve je u vezi. To su slučajnosti koje ja ne zovem slučajnostima. To je ljudski život.

— Dvadeset pet godina u Londonu ja sam bio u vezi sa Novim Sadom. Kad sam pročitao tog mladića koji je poveo taj napad, pa to je sin jedne Crnjanskog! ... Hoću da vam pokažem kako je ljudski život fantastičan, i takav će ostati uvek.

Kad sam danas odseо tamo gde su me smestili, pa tu je Isaković! To su ulice gde su se vratili, 1774. Život je večan, i mi smo u njemu kao žuto lišće, razumete. Verujete u sve te slučajnosti. To ne znači da treba sad, kada se radi, da kažete: a, baš me briši! Crnjanski je kazao „žuti list“, pa sam, sada, ja žuti list, pa me se ne tiče! Rad i ekonomskе stvari, socijalne stvari, ne možemo izmeniti, to jest, ako ih menjamo, moramo uneti logiku i volju. Ali znajte da nad vama lebdi jedna sudbina, jedna neizvesnost, povezanost života, povezanost koja ne napušta, nikada.

— Zavičaj je ono što osećate na svome. Srem. Sad će da kažu Bačvani i Bačančići: eto, odrekao se nas. Nisam se odrekao, nego tu mi je mladost bila. I to je za mene zavičaj: Srem. Napisao sam jednu stvar, davno, koja nije čak ni štampana, koja kaže za Sremske Karlovce da je ljudstvo predgrađe Beograda. Pred svojom ženom, to, razume se, nisam pokazivao.

— Nove generacije imaju jednu novu stvar koju mi nismo imali. Osećaju se mnogo više da imaju pravo da budu nešto. Mi smo moljakači stipendije, i to onako, sa svim klanjanjući se. Nama su, kada smo isli u Pariz, davali 500 franaka. I to Nušić, Nuša nam je dao, svakome ko ide u Pariz 500 franaka, i gotova stvar. Sa 500 franaka niste znali ni da počnete što. Dinar je padao, kao što i danas pada. A sada, ipak, svi oni traže stanove, gledaju da im se priznaju

izvesne stvari, generacija je mnogo energičnija, psuju me kada im se ne dopadam, a hvale me kada im se dopadam. Dakle, imaju jedan osećaj, tako reći, kako da kažem, socijalni. Sastavljena druga generacija, koja u umetnosti i književnosti vidi pravo jedno da se o njoj vodi računa. O nama, niko nije vodio računa. Skerlić je voleo, recimo, Velika Petrovića, da ne kvarim njegovu uspomenu, jer je bio Prečanin. A onda se stvarala jedna nova zemlja. Srbija je vodila svoje ratove, teške, i stvarala jednu novu zemlju. Pa je svaki koji je dolazio iz te zemlje, koji je stigao, tog su pomagali, gledali. Dučić nikada ne bi postao ambasador, siromah, da nije bio Hercegovac koji je došao u Beograd. Onda je Beograd bio centar jedan i skupljao sve snage. Ali, koliko mislite da je bilo? Pet-šest! Nikoga! A danas ima petsto. Mene kad pitaju da l' ih poznam, ja kažem: ja ne mogu da ih čitam zato što ih ima mnogo. Kako ima mnogo? Pa, ima pet stotina pesnika, pa se ne raspoznaće. A pesnici! Samo što oni smatraju da, zato što su pesnici, imaju pravo i da imaju život, da mogu da zarade hleb, da mogu da imaju stan, da mogu da se obuklu. To je jedna užasna beda, jedan jad, jer literatura je danas, sasvim sigurno, opravdano, ja to kažem bez stida, svaka zemlja, i svaki režim, a naročito socijalistički, ne može tripti literaturu koju nije socijalna. Ali, ne postoji socijalna literatura. Jer, nema tog literata koji je zadovoljan sa socijalnom ulogom. Ne! On još uvek ima jednu fantastičnu želju da bude nešto što je pesnik nekad bio. Nekada su mislili: pesnik, da je to neko ko sanja.

— Čovek treba da prestane. Znate, u Vrmačkoj Banji je održan jedan kongres lekaru koji se bave naukom starosti, pomaganju starcima... Na moje zaprepaščenje, čuo sam, od jednog lekara, koji je ustao i kažao: Ja, znate, mislim da je, ipak preterano to što mi pokušavamo da spasavamo starce, dugo, dugo godina. Eto, kaže, ja sam za to što je kazio jedan naš književnik, pre neki dan, kaže, bio Crnjanski, koji je napisao: da treba otiti dotle dok još čovek dostojno može da ode sa ovog sveta.

Pa, ja to jesam kazao, ali nisam ozbiljno kazao! Pa, šta mi vama smetamo, zabora?

Zabeležio Dragoslav Stakić

INFORMATIVNI CENTAR FILMA

Sa idejom o osnivanju *informativnih centara* filma širi krug zainteresovanih upoznat je februara meseca ove godine u Ljubljani na skupu koji je pored domaćina okupio i sineaste-entuzijaste iz Zagreba, Splita, Novog Sada, Pule i Rijeke, a čiji je prevashodni cilj bio: preispitivanje mogućnosti sestranske i intenzivnog interkomuniciranja kao i uključivanje novih centara u već poстоjeću mrežu.

Raniji pokušaji sprovođenja sličnih ideja u delo okončavani su već nakon načelnih dogovora i pripremnih sastanaka (pokušaj osnivanja Jugoslovenske filmske komoperativne JUFIKO), što se, po svemu sudeći, (realizovane akcije, aktuelnost orientacije i širok interes za nju) neće desiti i sa inicijativom informativnih centara filma.

Šta je zapravo I.C.F? I.C.F. može da bude svaki kreativno i organizaciono aktivan prostor-sekcija koja na planu filma ostvaruje: 1. projekcije; 2. razgovore-diskusije i predavanja; 3. filmsku proizvodnju; 4. istraživanja audio-vizuelnih medija. Odnosno, drži se osnovnog načela: širenje filmske kulture i delovanje na području novog filma, a voljna je da kroz te oblike komunicira sa drugim sličnim centrima.

Mreža ovako aktivnih čelija treba da stvorit neophodne uslove i mogućnosti za maksimalnu (kvantitativnu i kvalitativnu) razmenu informacija, što je od prevashodnog značaja za sticanje novih znanja i iskustava iz oblasti filma i najnovijih audio-vizuelnih istraživanja (video tape recorder, FAVIT i slično).

Sredstva interkomuniciranja I.C.F.-a: 1. jezik-usmena i pismena saopštenja (razgovori-diskusije, štampani tekstovi, plakati, telefon, magnetofon); 2. vizuelni i audio-vizu-

elni mediji (fotografija, dijapositiv, crtež, shema, film, TV — video tape recorder, FAVIT...).

Sadržaj informacija diktira načelo: širenje filmske kulture i delovanje na području novog filma, i to su uglavnom: 1. programi filmova uz razgovore i predavanja iz estetike, istorije, sociologije i psihologije filma; 2. dokumenti usko informativnog i u-metničkog karaktera.

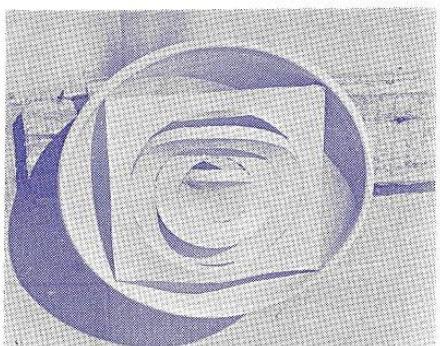
Za postojanje informativnog centra filma bitna su dva faktora: 1. ljudski — I.C.F. se vezuje za ličnost jednog čoveka koji primašalje informacije u okviru mreže i u okviru samog centra (aktivnog prostora-sekcije); 2. organizaciono-tehnički — postojeći sistem organizacije, kino-tehnika i otvoreni i zatvoreni prostori za projekciju.

U mreži informativnih centara filma izostaje rangiranje po vertikalni, tj. hijerarhijski niz centara i postoje samo centri koji šalju-primaju više ili manje informacije, koje su manje ili više aktivni.

Registrar I.C.F.: I.C.F. 01000, voditelj Vlado Petek, Zagreb; I.C.F. 00011, voditelj Nuša i Srećo Dragan, Tone Rački, Aleš Erjavec, Ljubljana; I.C.F. 01111, voditelj Božidar Žečević, Beograd; I.C.F. 1000, voditelj Ivica Matić, Sarajevo; I.C.F. 01011, voditelj Goran Mudrenić, Split; I.C.F. 01110, voditelj Vejvoda Marjan, Rijeka; I.C.F. 01010, voditelj Martin Bizjak, Pula; I.C.F. 01101, voditelj Branislav Strboja, Novi Sad, (Centar je ne-posredno vezan za aktivnost novosadske Tribine mladih); I.C.F. 00101, voditelj Carolee Schneemann, London.

Na kraju i jedna informacija za prosto-re-sekcije, odnosno za potencijalne informativne centre filma u vezi sa uključivanjem u postojeću mrežu: o svome osnivanju obavestiti I.C.F. 00011 (voditelj Nuša i Srećo Dragan) Tabor 9, 61000 Ljubljana, i tražiti registrarski broj!

Branislav Strboja

LIKOVNI NOTES

Crteži Milorada Josimovića

Milorad Josimović nije mladi Veličković, Dada ili Šejka, kako bismo, pod sugestijom pravog utiska, mogli da zaključimo. On ne spada ni u novu avangardu regrutovanu iz redova mladih konceptualista. Šta više, njegovi radovi ne nose u sebi ništa od one metafizički odredene i tekstualno omeđene kompozicije isisane iz sumarnih vlasti intelekta. Kako, dakle, obeležiti javljanje jedne nove i, bez sumnje, snažne stvaračke individue?

Josimovićevo dela odlikuju se prijemčivom jednostavnosću. Vešt rukovodići polifonim vrednostima linije, Josimović uspeva da u arhitektонику svog dela utka elemente volumena, maksimalno naglašavajući tu karakterno uslovljenu plastičnost. Sapeta u besprekorno zacrtanom prostoru kompozicije, linija prestaje da biva olicanje dinamike po sebi samoj, prelazeći postupno u tekstualno shvaćenu oblicja plohe.

Razvijenim osećanjem za satiru Josimović dira u ranjive oblasti čovekova bitka,

svrstavajući nevažne ambicije u megalomanske poduhvate, bolesnu maštu u stasalu sudbinsku odluku; od nehata praveći grotesku, od zdravog rezona — beznade.

Ima Josimović na svojim listovima i čudesne nijanse svoga zavičajnog neba, nesaglediva prostranstva bećejskih atara, ta opevana gibanja vojvodanskog humusa.

Nema sumnje da svaki od ovih crteža sadrži u sebi golemo bogatstvo doživljaja; mnogo nedorečnosti, što je samo dokaz da je takav rukopis Milorada Josimovića kada da reši daleko teže rebuse.

Keramoplastika Marine Sujetove-Koštić

Nije trebalo dugo da čekamo na ponovni susret, u novosadskom Salonu primene umetnosti i dizajna, sa Marinom S. Koštić, umetnikom izuzetne stvaralačke invencije. Pre nepunih godina dana Sujetova je izlagala u istom Salonu. Ovaj put, međutim, izloženi eksponati uneškoliko se razlikuju od prethodnih. Odlikuju se prepoznatljivim karakteristikama nesputane umetničke individualnosti, sklone riskantnom zaledanju u nepoznato i neprogramirano. Sećamo se keramoplastičnih figura prisutnih sa puno pritajenog prnika prema svim kanonima keramičarskih modaliteta i prema oholim filistrima dugo podgrevane klasičke. Svojim drugim javljanjem Sujetova je pokazala da je prerasla onaj mučan period zanatske labilnosti, koji i nije bio ozbiljna prepreka u njenom radu, i da je brzo uspeila da se nađe na lestvici vodeće generacije keramičara.

Ilustracije Jovana Lukića

Jovan Lukić je jedan od dugo prisutnih i vodećih grafičara u nas, koji se bavi grafičkim dizajnom knjige. Izlažući u Salonu primenjene umetnosti i dizajna dečje i omladinske ilustracije, Lukić je pružio novosadskoj kulturnoj javnosti mogućnost da sagleda plodove njegovog desetogodišnjeg stvaralaštva. Ovaj žanr u umetnosti dugo godina bio je prepusten na milost i nemilosrost kvazi-umetničkim kreaturama, tzv. najamnim radnicima u umetnosti. U Vojvodini ni danas nemamo bogzna koliko umetnika koji se kvalitetno bave ilustracijom knjige (o ilustraciji knjiga za decu da i ne govorim), tako da je umetnost Jovana Lukića izuzetna vrednost koju treba ljubomorno čuvati. O tome svedoči izložba ilustracija za decu nazvana *Mačak u gradu*, održana u prvoj polovini juna.

Mladi likovnjaci Vojvodine

U junu ove godine imali smo priliku da vidimo zajedničku izložbu pet mladih stvarača, novoprimaljениh članova ULUS-a. Slobodan Bodulić — vajar, Cvetan Dimovski — grafičar, Vjekoslav Četković — slikar, Vera Žarić — slikar i Milan-Miša Uzelac — slikar, izlagali su radove na osnovu kojih su primjeni u Udrženje.

Ako bismo pokušali već sada da govorimo o njihovim kreativnim vrednostima, istakli bismo stvaračstvo Cvetana Dimovskog i Miće Uzelca. Grafičke Dimovskog možda ne otkrivaju novine u eksperimentisanju tehnikama, međutim, potvrđuju umetnika oformljenog likovnog izraza. Slikarstvo Miće Uzelca svojom figurativnošću najavljuje jednog inventivnog i disciplinovanog umetnika.

Grafički oblici Ivana Boldižara

U umetnosti Ivana Boldižara ima mnogo izuzetnog. I pored stalnog i upornog rada, ovaj umetnik je pustio da protutnji čitavim četrdeset godina da bi, najzad, u zvaničnoj izložbenoj formi prikazao javnosti retrospektivu svog dugogodišnjeg rada u Salonu primenjenih umetnika. Jedan od retkih kaligrafa i poznavalaca dekorativnog pisma, Boldižar je svojom prvom samostalnom izložbom učinio ovu umetnost pristu-

pačnom širokom auditorijumu ljubitelja grafičkih disciplina. Posebnu pažnju među eksponatima zaslužuje projekat ciriličnog pisma *Orfelin* 2, u osnovi arhaične sadrzine, ali dat u nešto savremenijem obliku.

Milić M. Jagodinski

BIBLIOTEKA SVETSKE LIRIKE

Ovih dana izašle se iz štampe prve knjige novopokrenute biblioteke svetske lirike, čiji je urednik Jovan Janićijević, a izdavač Narodni univerzitet „Svetozar Marković“ u Beogradu. To je, svakako, značajan poduhvat ovog izdavača, pošto se izdavanje prevedenog pesništva u Srbiji već godinama nalaže u krizi.

Ono čime se ova biblioteka naročito izdvaja jeste džepni format knjiga i njihova, za naše prilike, niska cena (osam dinara). Tiraž svake knjige je 2.500 primeraka.

Prve tri, od ukupno pet knjiga prvog kola donose pesme grčkog nobelovca Seferisa, Blejka i Tjtječeva. Uskoro treba da se pojave i preostale dve knjige sa lirikom španjolskog nobelovca Himenesa i Tagore.

POSLOVNI USPEH JEDNE KNJIGE

Knjiga Ljubivoja Ršumovića *Ma šta mi reče* predstavlja svojevrstan fenomen u našoj izdavačkoj produkciji.

Ova njegova prva zbirka pesama za decu, koja je izašla u ediciji *Detinjstvo*, krajem 1970. godine, u izdanju Radničkog univerziteta „Radivoj Čirpanović“ u Novom Sadu, doživela je već tri izdanja u roku od petnaest meseci. Poslednje, treće, dopunjeno izdanje, posebno je istaknuto u ovoj ediciji — koja je pokrenuta 1968. godine i u kojoj je do danas štampano ukupno 18 knjiga — kao zlatna knjiga i štampano je čak u 10.000 primeraka. Uz ovo najnovije izdanje „priključene“ su i dve gramofonske ploče na kojima se nalaze TV-hitovi iz emisije *Dvogled*, kao što su: *Telefonijada, Pesma o vuku i ovci, Išli smo u Afriku, Lucasta pesma*...

Zbirka je do danas dobila čitav niz priznanja: nagrada Neven 70, Mlado pokolenje 70, Brankova nagrada 71. i Nagrada Zmajevih dečijih igara 1972. godine.

Šta je doprinelo ovakvo velikoj popularnosti ove knjige?

Sigurno je da je presudnu ulogu u ovome odigrala svojevrsna pesnikova reč koja i staro i mlađe privlači svojom atraktivnošću, igrom reči, sa rečima punog dečej optimizma kao čvrstog oslonca za sve nas. Sa druge strane, televizija (emisije *Dvogled* i *Hajde da rastemo*), kao moćni medijum masovne komunikacije doprinela je popularizaciji ove poezije.

Knjigu je izvrsno grafički opremila novosadska štamparija „Prosveta“.

KONKURS ZA DRAMU

Jugoslovensko dramsko pozoršte, Srpsko narodno pozorište i Narodno pozorište iz Niša zajednički su raspisali konkurs za originalno domaća dramsko delo.

U obzir za Konkurs, koji je anoniman, dolaze dela koja nisu objavljena, izvedena, niti javno čitana, a tekst mora trajati u izvođenju najmanje 105 minuta. Dramski tekst koji zadovolji kriterijume žirija — u kome će biti po dva predstavnika iz sva tri pozorišta — i bude odabran kao najbolji biće nagrađen sa 30.000 dinara. Nagradeno delo obavezno će izvesti sva tri pozorišta.

Dela koja se šalju na Konkurs treba da budu napisana na srpskohrvatskom ili prevedena na srpskohrvatski jezik ako su napisana na drugim jezicima. Rok za predaju dramskih teksta je 31. januar 1973. godine, a rezultati konkursa objaviće se posle 15. maja 1973. godine.